

T A I T E E N P E R U S O P E T U S L I I T T O T P O

Sivistysvaliokunnalle

7.9.2022

Asia: HE 107/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta

Viite: Lausuntopyyntö 18.8.2022

TPO-liitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Lausuntomme koskee hallituksen esityksen Harrastamisen Suomen mallia käsitteleviä kohtia.

TPO-liitto katsoo, että Harrastamisen Suomen mallin kirjaaminen lakiin voisi pitkällä aikavälillä vahvistaa edellytyksiä mallin kehittämiseksi ja vakiinnuttamiseksi. Vielä ei kuitenkaan ole sen aika. Hallituksen esityksen perusteluihin on kirjattu, että Harrastamisen Suomen mallin arviointi on tarkoitus toteuttaa syksyllä 2022. Kuluvalle viikolla opetus- ja kulttuuriministeriö kertoi arvioinnin käynnistymisestä, ja sen valmistumisen ajankohdaksi maaliskuun lopun 2023. Nähdäksemme keskustelu mahdollisen kirjauksen muodosta ja laista, jonka yhteyteen malli ehkä kirjattaisiin, tulisi käydä arvioinnista saatujen tulosten pohjalta.

Mallin toteutus hakee vielä muotoaan

TPO-liitto kysyi syksyllä 2021 taiteen perusopetuksen oppilaitoksilta kokemuksista mallin toteutuksesta. Vastauksissaan oppilaitokset raportoivat mm. sekavista ohjeistuksista, kilpailutuksiin liittyvistä ongelmista, kireistä aikatauluista sekä mallin mukaisen rahoituksen riittämättömyydestä opettajien asianmukaisiin ja työehtosopimusten mukaisiin palkkoihin.

Arvioitaessa Harrastamisen Suomen mallin kustannuksia, tulisi huomioida myös ne kulut, joita avustus ei ole kattanut. Osa taiteen perusopetuksen oppilaitoksista on osallistunut mallin toteutukseen, vaikka on joutunut kattamaan osan kustannuksista itse. Osa oppilaitoksista on myös joutunut ristiriitaiseen tilanteeseen, kun varsinaisen toiminnan tärkeä, tai tärkein, rahoittaja, eli kunta, on pyytänyt järjestämään edullisia harrastustunteja mallin puitteissa. Myös kustannukset esimerkiksi sijaisista, joita mm. koronakaranteenien johdosta on jouduttu pikaisellakin aikataululla etsimään, ovat jääneet harrastustunnin tarjoajan vastuulle. Osa oppilaitoksista on joutunut mallin myötä tuottamaan tappiolla itse itselleen kilpailevaa toimintaa, joka syö resurssia taiteen perusopetuksen järjestämiseltä.

Heikoimmassa asemassa olevat tulisi huomioida

TPO-liitto pitää tärkeänä, että Harrastamisen Suomen mallissa kiinnitettäisiin erityistä huomiota heikoimmassa asemassa olevien ja harrastusta itselleen toivovien, mutta sitä ilman olevien lasten tavoittamiseen. Esityksen perusteluiden mukaan jo ennen Harrastamisen mallia tehty vapaa-aikatutkimukset ovat osoittaneet, että harrastamisen yleisyys on korkeimmillaan alle 10-vuotiailla, joista 96 %:lla on harrastus, mutta säilyy 90 % tuntumassa kaikissa ikäluokissa. Harrastamisen mallin puitteissa tehdyn koululaiskyselyn perusteella 55 % haluaisi aloittaa jonkin harrastuksen. On siis ilmeistä, että koululaiskyselyyn vastanneista harrastuksen halusi aloittaa moni jo harrastava lapsi. On tärkeää selvittää, ja seurata, keitä toimintaan osallistuu ja keitä se tavoittaa. Mallin ja sen kehittämisen tulisi perustua tutkittuun tietoon ja säännölliseen arviointiin.

T A I T E E N P E R U S O P E T U S L I I T T O T P O

Esityksen perusteluissa on kerrottu esteistä, joita harrastamiselle selvitysten mukaan on, ja todetaan, että mallilla on pyritty näihin vastaamaan. Perusteluissa ei kuitenkaan avata, mitä nämä keinot ovat olleet. Harrastuksen maksuttomuus on vain yksi monista tekijöistä, jotka saattavat olla harrastamattomuuden taustalla. Nähdäksemme malliin ei nykyisellään sisälly toimia, joiden avulla harrastusten pariin saataisiin myös heikoimmassa asemassa olevat lapset.

Aiemmat hyvät käytännöt unohdettiin

Harrastamisen mallia ryhdyttiin rakentamaan tilanteessa, jossa 90 % lapsista jo oli harrastus, kouluissa oli aamu- ja iltapäivätoimintaa, koulun kerhotoimintaa, ja moni harrastusten järjestäjä tarjosi harrastuksia myös iltapäivisin. Harrastamisen Suomen malli aseteltiin näiden päälle, ja kunnille tarjottiin rahaa uuden mallin toteuttamiseen.

Ennen Harrastamisen Suomen mallia opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti vuosina 2016-2018 kärkihankkeen *Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta*. Tavoitteena oli tarjota mahdollisuus harrastamiseen koulupäivän yhteydessä. Lähtökohtana oli, että sisältö on laadukasta ja harrastusten suunnittelijoina ja ohjaajina toimivat taiteen- ja kulttuurin ammattilaiset, joilla on pedagogista osaamista. Syntyneitä yhteistyömalleja on kirjattu myös ministeriön kärkihankkeesta laatimaan raporttiin. Nähdäksemme aiempia hyviä malleja ja tehtyjä investointeja tulisi hyödyntää ja vahvistaa uusia rakenteita luotaessa. Harrastamisen Suomen mallin kohdalla näin ei tehty. Taiteen perusopetuksen oppilaitoksista lähes puolet teki säännöllistä yhteistyötä perusopetuksen oppilaitosten kanssa jo ennen Harrastamisen Suomen mallin käynnistymistä. Satunnaisesti yhteistyötä teki yli 80 % oppilaitoksista. (OPH raportit ja selvitykset 2020:4)

Laatu edellyttää ammattilaisuutta

Mielekäs ja pitkäjänteinen harrastaminen tarjoaa onnistumisen kokemuksia ja tukee lapsen kehitystä monin tavoin. Harrastamisen Suomen mallissa toiminta on lyhytkestoisempaa ja kokeilevampaa, joten sen puitteissa itselleen kiinnostavan harrastuksen löytäneiden lasten mahdollisuus jatkaa valitsemansa alan tai lajin parissa tulisi varmistaa. Pilotista saatujen kokemusten perusteella näin ei ole juurikaan tapahtunut. Kun sama toimija tarjoaa harrastuksia maksutta päivällä ja maksullisena illalla, on tärkeää, että myös lasten huoltajat tunnistavat harrastusmuotojen erot. Malliin haettiin aikanaan esimerkkiä Islannista, jossa perheet maksavat korkeita summia koulupäivän jälkeisestä ammattilaisten toteuttamasta harrastustoiminnasta. Nykyisessä Suomen mallissa hallituksen esitykseen kirjattu tavoite laadukkaasta harrastustoiminnasta jää liian usein toteutumatta.

Toteamme lisäksi, että valmistelussa lausuntopalautteen perusteella tehty muutos, jonka mukaan harrastetunteja voidaan vastuukysymysten ratkaisemiseksi järjestää joko ennen tai jälkeen koulupäivän mutta ei niiden aikana, on hallinnollinen, eikä perustu lasten ja nuorten etuun.

Kaarlo Hildén
puheenjohtaja

Viivi Seirala
toiminnanjohtaja